



HANDREIKING

Onderzoek naar geweld tegen vrouwen in de openbare ruimte: aandachtspunten voor slachtofferenquêtes



Inleiding

Seksueel geweld, intimidatie en grensoverschrijdend gedrag komen overal in Nederland voor. Uit onderzoek blijkt dat slachtoffers vaker vrouw zijn (CBS, 2020; European Union Agency for Fundamental Rights, 2014; Van Berlo & Twisk, 2017). Ook voelen vrouwen en meisjes zich vaker onveilig in de openbare ruimte en bij het uitgaan dan mannen en jongens (Veiligheidsmonitor 2017; 2019). Het blijkt dat mannen en jongens ook vaker plegger zijn van dit gedrag in de openbare ruimte (Lünneman & Bruinsma, 2005). De afgelopen jaren groeit de aandacht voor dit probleem en zetten landelijke en lokale overheden zich in voor de aanpak ervan. Vanuit het programma Veilige Steden zorgt de landelijke overheid ervoor dat gemeenten die de veiligheid van vrouwen en meisjes willen vergroten worden ondersteund. Een eerste stap voor veel gemeenten is het in kaart brengen van de aard en de omvang van het probleem. Onderzoek naar aard en omvang kan breder benut worden dan enkel de problematiek inzichtelijk te maken. De resultaten kunnen ook gebruikt worden voor [beleidsprioritering](#), [agendering](#) en [evalueren van beleid](#) (zie pagina 3).

In deze handreiking worden verschillende methoden die daarvoor gebruikt kunnen worden behandeld, waarna we ons specifiek richten op het gebruik van slachtofferenquêtes en aandachtspunten die daarbij belangrijk zijn. Hiermee bieden we gemeenten handvatten om de aard en de omvang van geweld tegen vrouwen in de openbare ruimte en bij het uitgaan goed in kaart te kunnen brengen.

In deze handreiking worden de volgende thema's behandeld:

Pg. 3:	Meerwaarde van data over aard en omvang voor beleid en praktijk
Pg. 4-6:	Methoden van dataverzameling: in beeld brengen van aard en omvang
Pg. 7:	In kaart brengen van aard en omvang van geweld tegen vrouwen
Pg. 8:	Voorbeeld onderzoeksvragen naar aard en omvang
Pg. 9-12:	Voorbeeld enquêtevragen naar aard en omvang
Pg. 13:	Risico's bij onderzoek door middel van slachtofferenquêtes

Meerwaarde van data over aard en omvang voor beleid en praktijk

Bevindingen van onderzoek naar aard en omvang hebben meerwaarde voor zowel beleid als praktijk. Zo kunnen onderzoeksresultaten bijdragen aan:

- Meer **kennis over de problematiek**. Er ontstaat meer zicht op de omvang en de kenmerken van zowel slachtoffers als plegers. Door plaats en tijd uit te vragen kunnen *hot times* en *hot places* (plekken en tijden waar het meeste slachtofferschap voorkomt) worden geïdentificeerd. Hierdoor kan de beleidsinzet nauwkeuriger bepaald worden.
- **Vergroten van de bewustwording**. Onderzoeksresultaten kunnen benut worden voor agendering; het vergroten van de (beleids)aandacht in de gemeente, de noodzaak voor professionals om op deze thema's hulpverlening aan te bieden en het vergroten van bewustwording onder het brede publiek.
- Bepalen van de **uitvoering en de prioritering**: aan de hand van de resultaten kan bepaald worden welke organisatorische en beleidsmatige maatregelen getroffen moeten worden op welke locaties en op welke (korte en/of (middel)lange) termijn. Denk bijvoorbeeld aan het bepalen welke partijen aan zet zijn, welke rol de gemeente daarin zelf kan spelen en welke omvang/mate voor de maatregelen geschikt is. Adequate maatregelen zijn in een club bijvoorbeeld anders dan op school of op straat (Ham, Bervoets & Ferwerda, 2015).
- Meer **inzicht in knelpunten in de registratiewijze** bij gebruikte systemen of protocollen en welke verbetering deze behoeven. Denk bijvoorbeeld aan:
 - Werkprotocollen die het doen van meldingen of aangifte bemoeilijken. Bijvoorbeeld doordat ze ruimte laten voor medewerkers om verschillend te reageren op incidenten die slachtoffers komen melden.
 - Richtlijnen die onvoldoende aansluiten op sommige typen slachtoffer(schap).
 - Registratiesystemen bij organisaties (zoals meldpunten, politie of hulporganisaties) die bepaalde vormen van slachtofferschap niet bevragen of een bepaalde categorisering gebruiken die verwarrend kan zijn voor melders.
- **Bijsturing en evaluatie** van beleid en praktijk: het uitvoeren van (herhaald) onderzoek geeft de mogelijkheid tot evaluatie en inzicht in de effectiviteit van de gekozen aanpak en welke bijsturing eventueel nodig is. De handreiking [Impact Meten](#) biedt handvatten om de opbrengst en impact van de aanpak in kaart te brengen en te monitoren.

Methoden van dataverzameling: in beeld brengen van aard en omvang

Er zijn verschillende manieren om de aard en de omvang van geweld tegen vrouwen in de openbare ruimte te meten en in kaart te brengen. Deze methoden helpen om een beeld te krijgen van de omvang, maar hebben elk hun beperkingen. Ze zijn vaak onvolledig en meten niet de totale omvang van de delicten. Het is hierbij belangrijk om ervan doordrongen te zijn dat cijfers en onderzoeken een representatief beeld kunnen geven, maar dat de aard en de omvang niet volledig in beeld gebracht kunnen worden; een deel van het geweld en het slachtofferschap blijft onbekend, bijvoorbeeld doordat veel incidenten nooit aan het licht komen.

Welke methoden zijn er?

De meest gebruikte bronnen en methoden zijn politiestatistieken, registraties en slachtofferenquêtes.

- In **politiestatistieken** worden de formele aangiften (en in sommige gevallen ook meldingen) van misdrijven (en geen overtredingen) en gegevens over verdachten geregistreerd. Hierbij wordt er gemeten vanuit het perspectief van een gepleegd/geregistreerd strafbaar feit.
- Bij **registraties** gaat het om organisaties die registraties bijhouden zoals bijvoorbeeld het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS), meldpunten en organisaties voor hulp aan slachtoffers of die medische letsels van geweld bijhouden.
- Daarnaast zijn er ook **bestaande metingen** (denk aan bijvoorbeeld monitors en burgerpeilingen) die regulier worden uitgevoerd door gemeenten en andere organisaties. In deze metingen kunnen ook indicatoren over seksueel grensoverschrijdend gedrag opgenomen worden om de aard en de omvang in kaart te brengen. Afhankelijk van de onderzoeksvraag kan er ook gekozen worden voor aanvullende bronnen, denk bijvoorbeeld aan [veiligheidsschouwen](#) door gemeenten, politie, inwoners en ondernemers. Deze kunnen helpen om een beeld te krijgen van de veiligheidsrisico's.¹
- Bij **slachtofferenquêtes** wordt personen gevraagd of ze slachtoffer zijn geworden van een bepaald delict, hoe vaak ze slachtoffer zijn geworden en of ze daarvan melding of aangifte hebben gedaan. Hierbij wordt er gemeten vanuit het perspectief van het slachtoffer. Bij slachtofferenquêtes kan ervoor gekozen worden om deze enquêtes telefonisch, persoonlijk of online af te nemen. Een slachtofferenquête kan een bruikbare optie voor gemeenten zijn bij het in kaart brengen van de aard en de omvang van geweld tegen vrouwen in hun eigen gemeente, al dan niet in combinatie met de voorgenoemde methoden (Smit et al., 2018).

¹ Verder zijn er binnen wetenschappelijk onderzoek ook verschillende andere methoden zoals **daderenquêtes**, de **multipliemethode**, de **vangst-hervangstmethode** en de **netwerkmethode** die inzicht geven in het geweld tegen vrouwen dat niet bij politie of justitie terechtkomt. Voor individuele gemeenten ligt het, voor het bepalen van je beleidsinzet, meer voor de hand om de eerdergenoemde methodes te hanteren.

Overzicht voor- en nadelen van verschillende onderzoeksmethoden

Methodes	Voordelen	Nadelen
Politiestatistieken	Deze statistieken worden al jaren gebruikt en zijn verbeterd voor het meten van de aard en de omvang. Hiernaast kunnen er afspraken gemaakt worden met de politie over de frequentie van aanlevering en de specifieke wensen voor de aan te leveren cijfers (bijvoorbeeld type incident, locatie, periode, tijdstip).	Deze statistieken gaan alleen over misdrijven in het Wetboek van Strafrecht die geregistreerd zijn door de politie. Seksueel grensoverschrijdend gedrag dat niet als misdrijf is aangemerkt valt hier dus niet onder. De politiestatistieken van het CBS bestaan bovendien al 70 jaar en zijn daarom niet uniform, onder andere door veranderingen in de tijd met betrekking tot registratiesystemen, statistische keuzes en overwegingen om bij een melding inderdaad over te gaan tot een registratie (Smit et al., 2018).
Landelijke of lokale registraties (bijv. CBS of lokale meldpunten)	De resultaten kunnen, afhankelijk van de organisatie, een inkijk geven in specifieke vormen van geweld of doelgroepen en het beeld over aard en omvang aanvullen. Deze registraties worden al langer bijgehouden, zodat er trends in de tijd zichtbaar worden.	Bij registraties gaat het alleen om delicten die geregistreerd zijn bij organisaties, waarbij de metingen en de resultaten afhankelijk zijn van of en hoe de medewerkers registreren en de kwaliteit van de registratiesystemen die gebruikt worden. Verder gaan registraties vaak over specifieke delicten, en niet over gedrag dat (nog) niet als delict wordt aangemerkt.
Aansluiten bij bestaande gemeentelijke metingen	Bij deze metingen maak je gebruik van bestaande instrumenten, er zitten dus minder kosten en tijd in het opzetten van een heel nieuw instrument. Verder zijn deze instrumenten al bekend bij relevante partijen.	Sommige metingen worden eenmalig uitgevoerd, dit levert eenmalige resultaten waardoor er geen trends in de tijd bijgehouden kunnen worden. Daarnaast maken sommige metingen ook geen onderscheid tussen seksueel geweld binnenshuis of buitenshuis, waardoor er mogelijk meer aanpassingen aan vragenlijsten nodig zijn om specifieke informatie over geweld in de openbare ruimte en bij het uitgaan op te halen.
Slachtofferenquêtes	Slachtofferenquêtes zijn een van de voornaamste bronnen die al jaren worden gebruikt voor het meten van de aard en de omvang. Hierdoor kunnen de lessen uit eerder onderzoek in het heden benut worden. Deze methode geeft hiernaast een beeld van de omvang van de delicten die onbekend zijn doordat ze niet geregistreerd worden.	Niet alle soorten slachtoffers worden bevraagd, vaak vallen meisjes onder een bepaalde leeftijd buiten het steekproefkader. Verder blijkt dat mensen die slachtoffer zijn geworden van geweldsdelicten minder geneigd zijn om deel te nemen aan slachtofferenquêtes dan mensen die geen slachtoffer zijn geworden of slachtoffer zijn van andere delicten. Verder is het de vraag of de vragen volledig en naar waarheid worden ingevuld. Tot slot zijn de uitkomsten van deze enquêtes erg afhankelijk van de opzet; als deze bij herhaalde onderzoeken wijzigt, kan dit zorgen voor een trendbreuk en minder vergelijkbare resultaten (Smit et al., 2018).

Belangrijkste aandachtspunten bij het kiezen van een methode

- Combineer verschillende methoden indien mogelijk, dit zorgt voor een completer beeld van de aard en de omvang.
- Daarbij is het belangrijk om rekening te houden met de discrepanties die er zijn tussen verschillende databronnen en onderzoeken en voorzichtig te zijn bij conclusies over de totale omvang en de interpretatie van trends (Elffers & Averdijk, 2007; Smit et al., 2018). Het is belangrijk om de bevindingen, conclusies en interpretaties te toetsen en af te zetten tegen waarheden uit de realiteit. Welke verklaringen zijn er voor de bevindingen en wat betekenen ze als aspecten uit de realiteit worden meegewogen?

In kaart brengen van aard en omvang van geweld tegen vrouwen

In deze handreiking gaan we verder in op het meten door middel van slachtofferenquêtes, omdat dit voor gemeenten een bruikbare methode is voor het in kaart brengen van de aard en de omvang van geweld tegen vrouwen in de eigen gemeente, al dan niet in combinatie met de voorgenoemde methoden (Smit et al., 2018). De eerste stap hierbij is nagaan van het doel en het formuleren van de hoofdvraag.

Aandachtspunten bij het opstellen van een hoofdvraag

- Verbind je hoofdvraag aan de doelen die je hebt om de beleidsinzet te kunnen bepalen. Denk goed na over het doel van het onderzoek; wat wil je weten en waartoe dient de informatie dat je wilt ophalen? Enkele voorbeelden van verschillende doelen zijn:
 - Het verkrijgen van meer inzicht in de aard en de omvang van geweld tegen vrouwen, de personen waar het om gaat en de plaatsen waar het voorkomt.
 - Inzicht krijgen in het slachtofferschap van seksueel geweld onder vrouwen en de ervaringen en belevingen van vrouwen.
 - Het inzichtelijk maken van de percepties over seksuele intimidatie, mogelijkheden verkennen en draagvlak creëren voor een preventieve aanpak.
- Kies een geschikte onderzoeksopzet. Hiermee kun je ervoor zorgen dat de gehanteerde methoden passen bij de doelen die je hebt. De keuzes die gemaakt worden in de opzet zijn cruciaal voor de informatie die opgehaald wordt, de resultaten en de conclusies die daaruit getrokken kunnen worden. Deze bepalen de inrichting van het onderzoek/het onderzoeksdesign en de keuzes en de acties die er aan de hand van de resultaten gemaakt kunnen worden (Smit et al, 2018).
- Stel een hoofdvraag op die zo concreet mogelijk is. Wat hierbij helpt is om in de hoofdvraag het onderwerp, het type geweld, de locatie en de doelgroep toe te voegen in de vraag. Gaat het bijvoorbeeld om slachtofferschap van intimidatie in het algemeen of seksuele intimidatie, gaat het om de hele gemeente of een specifieke locatie of omgeving in de desbetreffende gemeente, gaat het om alle burgers of een specifieke doelgroep? Het afbakenen van deze aspecten helpt bij het ophalen van de juiste informatie.
- De verbinding tussen de hoofdvraag en de doelen kan daarna vertaald worden naar aparte enquêtevragen om de hoofdvraag te beantwoorden. Hierbij is het belangrijk om rekening te houden met de hantering van een logische volgorde van de vragen, de benaderingswijze van de respondenten, en wat er gedaan zal worden in geval van beperkte bereik en respons binnen de groepen meisjes en vrouwen.

Criteria voor een goede hoofdvraag

- ✓ **Verankerd:** de vraag bevat het kennisgebied, de thema en de focus van het onderzoek
- ✓ **Relevant:** de vraag is relevant voor het bereiken van het doel
- ✓ **Concreet:** in de vraag komt duidelijk naar voren wat je wilt weten, gespecificeerd op het type geweld, de locatie en de doelgroep
- ✓ **Functioneel:** in de vraag komt duidelijk naar voren wat de functie van de enquête is (het meten van aard en omvang), dit helpt bij het uitwerken van de structuur van de enquête

Voorbeelden van hoofdvragen volgens de criteria²

- Wat is de aard en de omvang van seksuele straatintimidatie in de gemeente Zwolle?
- Wat is de aard en de omvang van seksueel geweld in het uitgaansleven van Nijmegen?
- Wat is de aard en de omvang van slachtofferschap van seksueel grensoverschrijdend gedrag van studenten van Universiteit Groningen?
- Wat is de aard en de omvang van slachtoffer- en daderschap van seksuele straatintimidatie onder jeugdigen in Zuid-Holland?
- Hoe verhoudt zich de aard en de omvang van seksueel geweld van meerderjarige vrouwen ten opzichte van minderjarige meisjes?

² Deze hoofdvragen zijn fictieve voorbeelden.

Enquêtevragen naar aard en omvang

De aard en de omvang kunnen heel breed of juist heel nauw en specifiek worden opgevat en uitgevraagd. Afhankelijk van het doel van het onderzoek en de hoofdvragen kunnen meerdere factoren uitgevraagd worden en kan een beter beeld gegeven worden van de algehele omvang.

- Bij **aard** gaat om het geheel van eigenschappen van het grensoverschrijdend gedrag. Het belangrijkste dat bij de aard uitgevraagd dient te worden is het soort of type geweld dat heeft plaatsgevonden.
- Bij **omvang** gaat het om de aantallen hoe vaak het grensoverschrijdend gedrag plaatsvindt en hoeveel personen er slachtoffer van worden.

Aandachtspunten bij het opstellen van een hoofdvraag

- In de vraag komt duidelijk naar voren om welke typen slachtofferschap het gaat. Definieer de vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag; gaat het bijvoorbeeld om seksuele intimidatie of seksueel geweld, is het fysiek, verbaal of psychologisch?
- Vraag niet of respondenten slachtoffer of pleger zijn, maar geef voorbeelden van specifieke gedragingen die onder het seksueel grensoverschrijdend gedrag vallen. Dit helpt respondenten met de beantwoording, zonder dat verschillen in interpretatie afdoen aan de vraag. Ook herkent een deel van de respondenten zichzelf niet snel als slachtoffer of dader van geweld, terwijl ze bepaalde gedragingen wel eens hebben gepleegd of ervaren. Het is dus goed om rekening te houden met de termen die je gebruikt en de mogelijke interpretatie daarvan. In een eerder [onderzoek](#) van Kenniscentrum Rutgers is er bijvoorbeeld voor gekozen om seks tegen de wil te gebruiken in plaats van 'verkrachting', omdat mensen bij verkrachting vaker denken aan onbekende daders en fysiek geweld, wat zou kunnen leiden tot onderrapportage (Berlo & Twisk, 2017). Door hier rekening mee te houden, krijg je accuratere en vollediger resultaten.
- Het kan van toegevoegde waarde zijn om niet alleen naar slachtofferschap te vragen, maar bijvoorbeeld ook naar:
 - Plaats en tijd: waar het incident heeft plaatsgevonden en de periode waarin. Dit zorgt ervoor dat het voor respondenten duidelijk is aan welke tijd en plaats ze moeten denken bij het beantwoorden van de vragen en maakt de interpretatie van de resultaten makkelijker. Baken hiernaast af welke locaties gelden als openbare ruimte: vallen de school-, werk-, sport- of online omgeving daar ook onder?
 - Het (eigen) daderschap: hoe vaak het voorval is gebeurd, of er één of meerdere daders waren en de relatie tot en de kenmerken van de dader.
 - Beleving en ervaringen: welk gedrag als intimiderend werd ervaren en aspecten die de ervaring typeren, zoals onder invloed zijn van drugs of alcohol.
 - Gevolgen: psychologische en praktische gevolgen van slachtofferschap, zoals het ervaren van angst of het vermijden van plekken, en het doen van een melding/aangifte en het ontvangen van (slachtoffer)hulp. Vraag hierbij ook of dit officieel is gedaan door middel van de ondertekening van een document. Door ook de meldingen of aangiften uit te vragen kan er in combinatie met andere bronnen een completer beeld verkregen worden van het totale slachtofferschap.

Goede voorbeeldvragen naar aard en omvang

Hoe vaak bent u in de afgelopen 12 maanden in Tilburg door iemand op straat, in het openbaar vervoer, of een voor publiek toegankelijk gebouw... (Onderzoek & Statistiek, gemeente Almere, 2019)

	Nooit	Een aantal keer	Dagelijks	Weke-lijks	Maandelijks
... nagefloten, nagesist of geklakt.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
... nagestaard.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
... nageroepen met opmerkingen of beledigingen.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
... achterna gelopen of achterna gefietst.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
... in het nauw gedreven worden.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
... ongewenst aangeraakt of betast.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Heb je weleens de volgende dingen tegen je wil meegemaakt? Kruis aan wat van toepassing is (Rijksuniversiteit Groningen, 2018)

	Nooit	Ja, 1 keer	Ja, meerdere keren	Wil ik niet zeggen
... seksueel kwetsende opmerkingen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
... staren op een seksuele manier	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
... seksuele bewegingen naar mij maken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
... iemand liet zijn/haar billen, penis, vagina of borsten zien	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
... iemand liet zien dat die masturbeerde	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
... keek naar me terwijl ik me uitkleedde, naakt was, masturbeerde of seks had	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

- ✓ De vraag is plek- en tijdgebonden
- ✓ De specifieke gedragingen worden duidelijk benoemd
- ✓ Het aantal keer wordt duidelijk benoemd

- ✓ De toevoeging van de woorden 'tegen je wil' verheldert dat het om grensoverschrijdend gedrag gaat
- ✓ De vraag is tijdgebonden
- ✓ De specifieke gedragingen worden duidelijk benoemd
- ✓ Het aantal keer wordt duidelijk benoemd

Goede voorbeeldvragen naar beleving

Op een schaal van 1 tot 10, hoe veilig voel je je tijdens het uitgaan in Maastricht? (1 is het minst veilig) (Preventie Mondriaan, 2019)

Wat valt voor jou onder seksuele intimidatie tijdens het uitgaan? Kruis aan wat voor jou van toepassing is (Preventie Mondriaan, 2019)

- | | |
|---|---|
| <input type="checkbox"/> Compliment uiterlijk | <input type="checkbox"/> Om seks gevraagd |
| <input type="checkbox"/> Aangekeken (ogen) | <input type="checkbox"/> Ongewenst gezoend |
| <input type="checkbox"/> Aangekeken (lichaam) | <input type="checkbox"/> Ongewenst aangeraakt |
| <input type="checkbox"/> Seksuele opmerkingen | <input type="checkbox"/> Ongewenste seks |
| <input type="checkbox"/> Seksuele beledigingen | <input type="checkbox"/> In het nauw gedreven |
| <input type="checkbox"/> Benaderd in je persoonlijke ruimte | <input type="checkbox"/> Anders; namelijk... |

- ✓ De specificering van de eigen mening en beleving wordt duidelijk benoemd
- ✓ De betekenis van de schaal (1 is het minst veilig) wordt aangeduid

- ✓ De type slachtofferschap (seksuele intimidatie) wordt duidelijk benoemd
- ✓ De specifieke gedragingen worden duidelijk benoemd

Goede voorbeeldvragen naar daderschap

Wat was je relatie tot deze persoon? (Berlo & Twisk, 2017)

- | | |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> Partner of ex-partner | <input type="checkbox"/> Familielid |
| <input type="checkbox"/> Vriend(in) | <input type="checkbox"/> Bekende kennis |
| <input type="checkbox"/> Iemand met wie ik seks had, maar geen relatie | <input type="checkbox"/> Onbekende |

Was/waren de dader(s) tijdens de gebeurtenissen onder invloed van alcohol of andere verdovende middelen? (Rijksuniversiteit Groningen, 2018)

- Ja, de dader(s) was/waren bij een gebeurtenis onder invloed
- Ja, de dader(s) was/waren bij meerdere gebeurtenissen onder invloed
- Nee, de dader(s) was/waren niet onder de invloed
- Weet ik niet
- Wil ik niet zeggen

- ✓ De verschillende soorten relaties worden helder uitgevraagd, rekening houdend met nuances

- ✓ De omstandigheden van de situatie worden uitgevraagd
- ✓ Er wordt rekening gehouden met de mogelijkheid van meerdere daders
- ✓ Antwoordopties 'weet ik niet' en 'wil ik niet zeggen' zijn toegevoegd, rekening houdend met respondenten die deze opties willen aanvinken

Goede voorbeeldvragen naar plaats en tijd

Waar heeft/hebben deze gebeurtenis(sen) plaatsgevonden? Meerdere antwoorden zijn mogelijk (Rijksuniversiteit Groningen, 2018)

- Op school/studie
- Tijdens het uitgaan
- Op straat
- In het openbaar vervoer
- Bij een vereniging
- In religieuze gemeenschappen
- Anders, namelijk...
- Wil ik niet zeggen

Kunt u aangeven op welk tijdstip in het afgelopen jaar u dit heeft meegemaakt? (Onderzoek & Statistiek, gemeente Almere, 2019)

<i>Geef op iedere regel uw antwoord. Geef een schatting als u het niet precies weet.</i>	Nooit	Zelden	Soms	Vaak	Altijd
Overdag (07:00 tot 16:00)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Vooravond (16:00 tot 20:00)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Avond (20:00 tot 00:00)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Nacht (00:00 tot 07:00)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

- ✓ De vraag is plaatsgebonden
- ✓ De specifieke locaties worden duidelijk benoemd
- ✓ Meerdere antwoorden zijn mogelijk

- ✓ De vraag is tijdgebonden
- ✓ De specifieke tijdstippen worden duidelijk benoemd
- ✓ De opties van hoe vaak dit per tijdstip gebeurt zorgen voor specifieke resultaten

Risico's bij onderzoek door middel van slachtofferenquêtes

Slachtofferenquêtes zijn van toegevoegde waarde bij het krijgen van meer inzicht in de aard en de omvang, maar er zijn ook risico's en beperkingen:

- De betrouwbaarheid van bevindingen is afhankelijk van het aantal respondenten en het aantal getroffen delicten in de steekproef.
- Wees je ervan bewust dat de gehanteerde definities van gedragingen in enquêtes anders zijn dan politieke en justitiële definities, de definities kunnen ook verschillen in enquêtes onderling. Deze verschillen kunnen het lastig maken om beter zicht te krijgen op de totale omvang.
- Slachtoffers moeten een delict ook daadwerkelijk als delict zien of herkennen, wat tot zowel tot onder- als overrapportage kan leiden. Een persoon kan bijvoorbeeld van mening zijn dat een gebeurtenis geen delict is en zichzelf dan niet zien als slachtoffer, of dat een bepaalde gebeurtenis gezien wordt als delict terwijl het dat niet is (Smit et al., 2018).
- Ook zelfrapportage heeft risico's; respondenten kunnen verschillende typen ervaringen begrijpen als vallend onder het geweld. De een denkt dat schelden er ook onder valt, de ander niet; er is dus de mogelijkheid van subjectieve interpretatie van de respondent (Elffers & Averdijk, 2007). Het is daarom goed om niet het geweld, maar voorbeeldgedragingen apart uit te vragen, en daarna te vragen naar de beleving van dat gedrag.
- Onvolledige en onjuiste surveyvragen kunnen leiden tot een onjuist of onvolledig beeld en conclusies, interpretaties en verklaringen die mogelijk ook kunnen leiden tot verkeerde vervolgacties in de aanpak.
- Er kan ook sprake zijn van onnauwkeurigheid bij de resultaten, bijvoorbeeld door aspecten in het geheugen van respondenten: het kan voorkomen dat slachtoffers, door de grote invloed die een incident op hen heeft gehad, zich ten onrechte denken te herinneren dat het voorval in de gevraagde periode in de vragenlijst valt. Of juist het omgekeerde, dat ze zich denken te herinneren dat het incident dat wel in de uitgevraagde periode viel, eerder heeft plaatsgevonden (Elffers, 2003; Schneider & Sumi, 1981). Daarnaast kan het ook voorkomen dat respondenten sociaal wenselijke antwoorden geven, bijvoorbeeld dat ze wel aangifte of melding hebben gedaan terwijl dat niet zo was, dat ze slachtofferschap van personen in de omgeving melden of dat ze het niet zo nauw nemen met de plaats, tijd en type geweld waar naar wordt gevraagd. Het is hierdoor belangrijk om aan de hand van de resultaten voorzichtig te zijn met het trekken van harde conclusies omtrent de omvang (Elffers & Averdijk, 2007).
- Over de jaren heen kan een verandering in het rapporteren of het meldgedrag van burgers plaatsvinden, bijvoorbeeld door een mindere tolerantie tegenover misdaad (Egelkamp, 2002), de registratiekwaliteit en nauwkeurigheid kunnen met de jaren verbeteren (Wittebrood & Nieuwbeerta, 2006).

Literatuurlijst

- Berlo, W. van & Twisk, D. (2017). *Seksueel geweld en seksuele grensoverschrijding*. In H. de Graaf & C. Wijzen (Red.), *Seksuele gezondheid in Nederland 2017* (pp. 88-98). Delft: Eburon.
- Boon, M. & Veeger, L. (2019). *Straatintimidatie in Tilburg: Een verkennend onderzoek*. Gemeente Almere: Onderzoek & Statistiek.
- Egelkamp, M.M. (2002). *Inflation von Gewalt? Strafrechtliche und kriminologische Analysen von Qualifikationsentscheidungen in den Niederlanden und Deutschland*. Groningen: RUG.
- Elffers, H. (2003). *Leugens, verdraaide leugens, statistiek en misdaadstatistiek*. *Stator*, 3: 10-16.
- Elffers, H. & G. Bruinsma (2005). De misdaadcijfers lopen terug! Politie proficiat! Of, eh.... *Tijdschrift voor Criminologie*, 47(4): 376-388.
- Elffers, H., & Averdijk, M. (2007). *Aangeven aan te geven*. Leiden: Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving.
- Ham, T. V., Bervoets, E., & Ferwerda, H. (2015). *Papier en werkelijkheid*. Bureau Beke.
- Hijdra, R., Adriana, G. & Heuperman, P. (2019). *Seksuele intimidatie in het uitgaansleven van Maastricht*. Preventie Mondriaan.
- Kalidien, S. N., & Eggen, A. T. J. (2009). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2008*.
- Naki-Sama. (2021). Schneider, A. L., & Sumi, D. (1981). Patterns of forgetting and telescoping: An analysis of LEAA survey victimization data. *Criminology*, 19(3), 400-410.
- Smit, P. R., Ghauharali, R., van der Veen, H. C. J., Willemsen, F., Steur, J., Te Velde, R. A., ... & Zaitch, D. (2018). *Tasten in het Duister: Een verkenning naar bronnen en methoden om de aard en omvang van de criminaliteit te meten-Deel 1: Hoofdrapport. Cahier WODC, 21*.
- Van Breeden, N., Bruning, A., Marée, L., Pehlig, E., Reitsma, A. & Tadema, S. (2018). *#MeToo onder Groningse studenten*. Rijksuniversiteit Groningen.

Wittebrood, K. & P. Nieuwbeerta. (2006). Een kwart eeuw stijging in de geregistreerde criminaliteit. Vooral meer registratie, nauwelijks meer criminaliteit. *Tijdschrift voor Criminologie* 48(3), 227-242.

Wittebrood, K. & M. Junger (1999). Trends in geweldscriminaliteit. een vergelijking tussen politiestatistieken en slachtofferenquêtes. *Tijdschrift voor Criminologie* 41(30), 250-267.

Deze handreiking is door Regioplan ontwikkeld in het kader van het beleidsprogramma *Veilige Steden* van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Auteurs: Kristen Martina, Regioplan

Publicatiedatum: Augustus 2021

Tel: +31 (0) 20 - 5 315 315

E-mail: veiligesteden@regioplan.nl

Website: <https://www.programmaveiligesteden.nl/>